

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджено основні проблеми становлення та розвитку сучасної податкової системи України. Проаналізовано систему оподаткування в державі взагалі, й регіоні зокрема, в контексті основних фіскально значущих податків. Обґрунтовано перспективні напрямки розвитку податкової системи держави.

Ключові слова: *податок, податкова система, Податковий кодекс, податок на прибуток, податок на додану вартість.*

Перехід до ринкових відносин змушує звернути увагу на досвід економічно розвинених країн, зокрема на розвиток податкової системи як найважливішого інструменту державної економічної політики й регулювання ринкових відносин. Адже податки розглядаються з двох сторін: вони або стимулюють, або, навпаки, обмежують розвиток окремих галузей, призводять до неналежного виконання надходжень до бюджетів і, як наслідок, спричиняють скорочення витрат на соціальні проблеми, зростання соціальної напруги в суспільстві та дефіциту бюджету.

Чинна система оподаткування повною мірою не може забезпечити реалізацію ні цілей державної політики, ні прав і цілей платників податків. Недоліки, які були допущені під час її створення, призвели до того, що податки не виконують повноцінно ні фіскальної, ні стимулюючої функцій.

Сьогодні податкова система України перебуває на етапі кардинальних перетворень. У державі постійно проводилася політика зміни системи оподаткування, але, на жаль, не завжди продумана, економічно обґрунтована та не завжди це відбувалося в комплексі з іншими фінансовими нововведеннями.

Проблема модернізації сфери оподаткування є актуальною для України, адже наявна податкова система характеризується внутрішньою неузгодженістю її складників, нестабільністю, складністю, порушенням принципів економічно-соціальної справедливості та рівномірності, негативним впливом на стан національної економіки в цілому.

Вагомий внесок у дослідження питань теорії та практики функціонування податкової системи, вирішення проблеми розробки й реалізації політики оподаткування як важливого економічного важеля регулювання зробили В.В. Барабанова [7], З.С. Варналій [1], Н.О. Молдован [3], Г. Нагорняк [4], Л.П. Олейнікова [5], Н.А. Степанюк [6]; але, не зважаючи на це, є ще певні питання, які остаточно не розкриті, а в період податкової реформи виникло ще більше суперечностей.

Метою статті є розгляд основних проблем податкової системи України, аналіз наявної системи оподаткування в контексті основних фіскально значу-

щих податків (ПДВ і податку на прибуток) та обґрунтування напрямків підвищення її ефективності.

На разі неможливо запропонувати жодну з реформ, у якій би сфері її не здійснювали, без урахування нової парадигми розвитку суспільства й людських ресурсів – глибинної демократії.

Важко не погодитися з думкою науковців, що сьогодні залишаються ще не вирішеними питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, формування інституту податкової політики як фундаментальної компоненти доктрини довгострокового економічного розвитку України, усунення суперечностей між чинними актами податкового права й Податковим кодексом, урахування тенденцій європейської податкової гармонізації.

Так, З.С. Варналій вважає, що сама податкова система поки що перебуває в стадії становлення. Тому зараз важливого значення набуває питання про те, наскільки швидко буде відбуватися процес подальшого її розвитку та реформування, в яких умовах вона діятиме по-справжньому ефективно [1, с. 71].

Призначення податкової системи, яка є відображенням і органічною складовою економічної моделі розвитку країни, полягає не лише у стягненні податків і забезпеченні дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а й у сприянні досягненню стратегічної мети розвитку національної економіки [6, с. 7].

Проблему побудови ефективної податкової системи як одну з найбільш актуальних не можна вирішити без удосконалення податкового законодавства. Перший крок на шляху до її розв'язання зроблено через прийняття 2 грудня 2010 р. Податкового кодексу. Запровадження нового податкового законодавства мало на меті: врегулювання відносин оподаткування; визначення принципів побудови податкової системи; перелічення податків і зборів, що підлягають сплаті до бюджетів усіх рівнів, визначення методики їх обчислення, ставок оподаткування, правового стану платників податків, порядку адміністрування податків, а також порядку й умов застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства.

Одним із головних завдань податкової реформи було підвищення фіскальної ефективності податків, метою – ліквідація дефіциту бюджету. Проблеми щодо формування дохідної частини бюджету та рівень тінізації економіки, що зростає, змусили уряд переглянути орієнтири податкової політики й визнати необхідність зниження податкового навантаження. Проте цю проблему не можна вирішити за короткий термін і лише на одному (державному) рівні. Постає питання регіонального її виміру.

У контексті теми статті ми проаналізували показники виконання податкових надходжень до Державного бюджету щодо АР Крим. Так, основними бюджетоутворювальними податками є податок на прибуток і податок на додану вартість. Їх частка в доходах, мобілізованих до Державного бюджету протягом 2010-2011 рр., була нерівномірною.

За станом на 01.01.2012 р. у АР Крим зареєстровано 5061 платників ПДВ, які є юридичними особами; з них сплачують податок до бюджету 3963 СГД.

Рівень сплачуваності становить 97% [2].

Значно більшого ефекту в масштабах АР Крим можна досягти, якщо перенести акценти з фіскальної функції податку на прибуток підприємств на таку, що його регулює.

Зміни в оподаткуванні прибутку підприємств мають позитивно вплинути на порядок адміністрування податку на прибуток. Спрощена декларація та порядок її подання, зменшення ставки податку, а також інші зміни сприятимуть надходженням податкових платежів до бюджету та виходу підприємств із тіні.

Податковий контроль галузей економіки повинен включати такі елементи: проведення кількісного та якісного складу платників податків; здійснення аналізу сплати податків і зборів; контроль за величиною податкового боргу та переplat; аналіз податкової звітності платників податків; аналіз величини податкового навантаження; аналіз пільг, отриманих підприємствами; контроль за величиною донарахованих підрозділами контрольно-перевірочної роботи і сплачених сум.

Завдяки вдосконаленню податкового контролю за сплатою податку на прибуток забезпечується збільшення надходжень до бюджету. Для моделювання надходжень із податку на прибуток підприємств використовують багато підходів і методів.

У контексті реформування податкової системи новим законодавством передбачено: автоматичне відшкодування податку на додану вартість; спрощення адміністративних процедур і зменшення тиску на бізнес-середовище; стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності; протидію тіньовій економіці та розширення бази оподаткування шляхом удосконалення адміністрування податків; збільшення фінансового ресурсу зведеного бюджету.

На наш погляд, основним недоліком чинної податкової системи є її спрямування на подолання дефіциту бюджету шляхом вилучення доходів суб'єктів господарювання. Простежується відсутність чіткого взаємозв'язку податкової системи з розвитком економіки та діяльністю її безпосередніх суб'єктів.

Позитивним напрямком податкової реформи стало зниження ставок ключових податків.

Головне нововведення щодо податку на прибуток – це поетапне зменшення ставки податку.

Так, з 1 квітня і до кінця 2011 р. ставка податку становила 23%, протягом 2012 р. – 21%, протягом 2013 р. дорівнюватиме – 19% та починаючи з 1 січня 2014 р. – 16%.

Ураховуючи, що податкове навантаження в Україні є одним із найвищих, зменшення ставки можна вважати нагальним кроком, що, як наслідок, забезпечить збільшення рівня добровільної сплати податку на прибуток.

В Україні базова ставка ПДВ становить 20%, що є досить високим показником, порівняно з іншими країнами світу. Це, у свою чергу, створює низку проблем: висока ставка ПДВ разом із високими темпами інфляції стримують розвиток виробництва, що характеризує сучасний стан економіки України. Крім цього, застосування ставок ПДВ на рівні 20% і більше як стимулює інфляційні процеси в цілому, так і негативно впливає на високотехнологічні й наукоємні

виробництва. Тому запроваджується поступове зниження основної ставки ПДВ до 17%, а саме за податковими зобов'язаннями з ПДВ, що виникли: з 1 січня 2011 р. до 31 грудня 2013 р. включно ставка податку становитиме 20%; з 1 січня 2014 р. включно – 17%. На нашу думку, необхідно відзначити певні проблеми та суперечності кодексу щодо питання зниження податкового тиску.

Так, одночасне зниження ставок податку на прибуток підприємств і ПДВ (до кінцевих значень) призведе до значного падіння доходів державного бюджету на 2,8% від ВВП або майже 10% від його загальних доходів. У Податковому кодексі не обумовлено компенсаційні джерела, які дозволили б покрити втрату доходів. Крім того, не оприлюднено, за рахунок стримування яких статей видатків бюджету буде компенсуватися зменшення дохідної бази від зниження ставок податків [2].

Сумнівним також, із погляду доцільності й ефективності, є положення стосовно зниження ставки ПДВ. Цей податок є одним із непрямих податків, тому фактичним суб'єктом оподаткування є кінцевий споживач, а не підприємство, що його сплачує. Таким чином, зниження ставки ПДВ до 17% в умовах гострого дефіциту ресурсів не є оптимальним із погляду економічної ефективності. На наш погляд, необхідно зосередитися на зниженні імпліцитної ставки податку на прибуток і лише за наявності ресурсів переходити до зниження ставки ПДВ, але в довгостроковій перспективі.

В умовах сьогодення важливе місце має бути відведене податковій системі як державному регулятору покращення фінансової діяльності підприємств. Тому реалізація податкової реформи повинна відбуватися цілеспрямовано, системно, відкрито, виважено, поступово.

Отже, ми вважаємо, що основними напрямками податкової реформи в Україні мають бути такі:

- побудова стабільної, зрозумілої та цілісної податкової системи з метою визначення збалансованих підходів до фінансового перерозподілу в межах країни й обґрунтування норм оподаткування;
- послаблення податкового тиску й подальше спрощення податкової системи шляхом скасування неефективних податків з адміністративного погляду;
- розширення податкової бази завдяки скасуванню непрозорих податкових пільг, розширенню кола платників податків і оподатковуваних доходів відповідно до критерію доцільності та принципу соціальної справедливості;
- розв'язання певних проблем, пов'язаних зі стягненням податків і контролем за дотриманням податкового законодавства;
- зниження податкового тиску до теоретично допустимого рівня;
- забезпечення стабільності податкового законодавства;
- узгодження всіх елементів у межах єдиного податково-правового простору (формування єдиної нормативно-правової бази оподаткування);
- надання гнучкості системі оподаткування, стимулювання за допомогою ставок оподаткування прогресивних і обмеження негативних явищ, що безпосередньо впливають на стан національної економіки;
- ефективне структурування системи оподаткування на користь прямого оподаткування майна, капіталу, землі.

Разом із тим необхідно здійснити реформування податкової системи в напрямку її лібералізації та децентралізації; розширити права органів місцевого самоврядування щодо встановлення норм вилучення та їх використання на місцях; забезпечити збалансованість інтересів держави та її регіонів, регіонів між собою з метою забезпечення стабільності адміністративно-територіального устрою країни; запровадити заходи стосовно податкового стимулювання інвестиційного процесу та спрямування коштів підприємств на вдосконалення й розширення виробничої діяльності, розвиток малого підприємництва, підтримку пріоритетних галузей національної економіки. Проте окремі норми Податкового кодексу обумовлюють виникнення небажаної внутрішньої податкової конкуренції між регіонами України.

Чинна податкова система України у зв'язку з великим податковим навантаженням на суб'єктів господарювання не тільки не сприяє становленню ринкових відносин, але й обмежує розвиток підприємницької та інвестиційної діяльності, не стимулює населення до чесної праці, накопичення власності, не сприяє досягненню соціальних і політичних цілей реформування суспільства в напрямку соціально орієнтованої ринкової економіки.

Висновок. Отже, податкова реформа в Україні триває, незважаючи на економічну кризу. Результати дослідження показали, що Податковий кодекс не вирішив усі питання вдосконалення системи оподаткування в Україні, але його прийняття є великим кроком у майбутнє.

Реалізація податкової реформи повинна відбуватися цілеспрямовано, системно, відкрито, виважено, поступово.

Таким чином, реформування чинної податкової системи має відбуватися в напрямку створення сприятливих податкових умов для вітчизняних товаровиробників; стимулювання вкладення коштів у інвестиційні програми; поетапного зниження податкового навантаження шляхом скасування неефективних (затратних) податків і зборів; підвищення фіскальної ефективності податків на основі розширення бази оподаткування; формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу та спрямування податкових надходжень у сфери, від яких залежить довгострокове економічне зростання.

Що ж до перспектив подальших досліджень у цьому напрямку, то з метою формування раціональної податкової системи необхідно використовувати регулювальну функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та посилити їх стимулюючі й регулювальні властивості. Виконання цих та інших завдань сприяє успішному досягненню поставленої мети реформування податкової системи держави – формуванню максимально досконалої системи оподаткування в Україні і, як наслідок, економічному зростанню взагалі.

Список літератури

1. Варналій З.С. Реформування податкової системи в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів / З.С. Варналій // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 24. – С. 69-76.

2. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2012. – 416 с.
3. Молдован О. Податковий кодекс: чи буде краще для України? / О. Молдован // Дзеркало тижня. – 2010. – № 44.
4. Нагорняк Г. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення / Г. Нагорняк // Галицький екон. вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 140-152.
5. Олейнікова Л.П. Удосконалення політики держави у сфері оподаткування як елемент забезпечення економічного зростання / Л.П. Олейнікова // Економічні науки. Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 250-253.
6. Степанюк Н.А. Трансформаційні процеси у податковій системі України / Н.А. Степанюк // Фінансова система України. Наук. записки. Сер. Економіка. – 2011. – № 16. – С. 77-81.
7. Череп А.В. Податкова реформа – реальність чи прогнози / А.В. Череп, В.В. Барабанова // Зб. наук. пр. НУДПСУ. – 2011. – № 1. – С. 594-600.

УДК 338.58+657.47

Терещенко В.С., канд. екон. наук, доц. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ МАЙБУТНІХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ Й ВІДОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ В ОБЛІКУ

Стаття містить форму акта інвентаризації забезпечень майбутніх витрат і платежів, розроблену автором й запропоновану для практичного застосування на підприємствах України, а також рекомендації щодо порядку відображення результатів їх інвентаризації на бухгалтерських рахунках.

Ключові слова: *резерви, забезпечення майбутніх витрат і платежів, інвентаризація, акт інвентаризації забезпечень майбутніх витрат і платежів, дефіцит і надлишок зарезервованих коштів.*

Останнім етапом облікового процесу є складання фінансової звітності підприємства. Для забезпечення достовірності даних фінансової звітності за статтею 10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» всі підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію своїх активів і зобов'язань, під час якої документально підтверджується їх наявність, стан і оцінка. Не є виключенням й забезпечення майбутніх витрат і платежів.

За результатами проведеним нами досліджень, активність українських підприємств за умови формування забезпечень є низькою – з 270 обстежених акціонерних товариств такі резерви формували тільки 78 одиниць (28,89%) [13, с. 6]. Одночасно зарубіжний досвід свідчить про широке практичне застосування такого інструменту як забезпечення в створенні ефективного механізму нівелювання комерційних ризиків: абсолютно всі обстежені компанії Великобританії та Німеччини нараховують певні види забезпечень, менш активними є підприємства Росії – резерви створюють 40% обстежених акціонерних това-